

Maatwerk bieden

Soort instrument	Model voor maatwerk/organisatie
Doel	Het inrichten van het onderwijsleerproces om zo goed mogelijk tegemoet te komen aan de niveauverschillen van de leerlingen.
Leerplancomponent	Groeperingsvormen op micro-niveau
Vragen waar u mee aan de slag gaat	<ul style="list-style-type: none">• Op basis waarvan deel ik de leerlingen precies in?• Hoe stem ik doelen en aanbod per groeperingsvorm af?• Passen de groeperingsvormen bij de schoolvisie of de visie van het vak(gebied)?
Beoogde activiteit	<p>In de school: Het model dient als handreiking om maatwerk in de klas vorm te geven, zodat zo goed mogelijk tegemoet gekomen kan worden aan de niveauverschillen van de leerlingen.</p> <p>In de lerarenopleiding: Het model kan een inspiratiebron zijn om leerlingen te groeperen in de klas.</p>
Bron	SLO
Opmerkingen	-

Toelichting

Het model voor maatwerk/organisatie dat hieronder toegelicht wordt, biedt suggesties voor het organiseren van drie groepen (ook wel: routes) binnen één klas, zodat zo goed mogelijk tegemoet gekomen kan worden aan de niveauverschillen van de leerlingen. Er zijn criteria opgenomen op basis waarvan leerlingen ingedeeld kunnen worden. Daarnaast zijn er verschillende voorbeelden (organisatiemodellen) opgenomen van hoe de lesopbouw per groep eruit zou kunnen zien.

Waarom maatwerk bieden?

Het nauwkeurig afstemmen van onderwijsstrategieën op het niveau van leerlingen is de meest uitdagende stap binnen opbrengstgericht werken; het gaat om de vraag wat de beste benadering is als bepaalde doelen (nog) niet beheerst worden. Omdat het te complex is om elke individuele leerling op maat te bedienen, wordt aanbevolen om drie routes aan te bieden om het onderwijs zo goed mogelijk af te stemmen op de leerlingen.

Een model dat uitgaat van drie routes is het BHV-model. BHV staat voor basis-, herhalings- en verrijkingsstof. Basisstof wordt aan alle leerlingen aangeboden, herhalingsstof is bedoeld voor leerlingen die de basisstof nog onvoldoende beheersen en verrijkingsstof is bedoeld voor leerlingen die de basisstof voldoende beheersen.

Hoe bied ik maatwerk?

Om leerlingen op maat te kunnen bedienen, deelt u leerlingen op basis van hun leerresultaten in, in drie routes. In navolging op het BHV-model worden hier de volgende drie routes gepresenteerd:

- **Intensiverende route**
Leerlingen die veel leerdoelen (nog) niet bereikt hebben werken aan de basisstof (eventueel op een andere manier) en ontvangen daarbij intensieve ondersteuning.
- **Basisroute**
Leerlingen die veel maar nog niet alle leerdoelen gehaald hebben werken aan leerinhouden uit de basisstof die ze nog onvoldoende beheersen.
- **Verrijkende route**
Leerlingen die de leerdoelen ruim gehaald hebben werken aan verdiepende (moeilijker) of verbredende leerinhouden en/of leerlingen formuleren zelf leerdoelen.

Als in de praktijk blijkt dat het werken met drie routes lastig is, kunt u ook beginnen met twee routes. Ook met twee routes kunt u leerlingen op maat bedienen.

De routes kunnen variëren in leerhouden, instructie- en begeleidingsstrategieën. Leerlingen worden ingedeeld in een leerroute op basis van een opbouw in vaardigheden die over meerdere leerjaren gepland is. Leerlingen die hierin vooruitlopen 'volgen' de verrijkende route, leerlingen die hierin achterlopen 'volgen' de intensiverende route.

Leerlingen werken aan de vaardigheden die zij op dat moment moeten of willen ontwikkelen. Het is belangrijk om het doel van indeling in routes duidelijk aan leerlingen uit te leggen: 'je krijgt de uitleg en oefeningen die het beste bij jou passen'. Zonder deze uitleg kan de indeling worden ervaren als een scheiding in goed en slecht. Ook is aan te raden de motivatie van de leerling te betrekken bij de indeling. Sommige leerlingen motiveren zichzelf juist als de lat direct hoog wordt gelegd, andere leerlingen juist door de lat beetje bij beetje te verleggen.

Klassenmanagement

Maatwerk vergt meer dan alleen het toewijzen van leerlingen aan een bepaalde route. Het vergt ook een bepaalde organisatie in de klas. Er zijn verschillende modellen om maatwerk te organiseren. Ongeacht het model geldt dat sommige leerlingen uitgestelde aandacht en

feedback krijgen. Daarvoor is het belangrijk om duidelijke afspraken te maken wat betreft hulp vragen, met een medeleerling overleggen, materiaal pakken, ander werk doen of rustig werken. Hieronder leest u welke modellen u kunt hanteren:

- Model 1: Start met gezamenlijke instructie, daarna verlengde instructie.
- Model 2: Direct zelfstandig aan de slag.
- Model 3: Start met gezamenlijke instructie, daarna zelfstandig aan de slag.

Drie routes

Hieronder staat per route beschreven welk type aanbod, opdrachten of begeleiding wordt aanbevolen.

	Intensiverende route	Basisroute	Verrijkende route
Om welke leerlingen gaat het?	Leerlingen die veel leerdoelen die in het betreffende jaar (nog) niet bereikt hebben.	Leerlingen die veel maar nog niet alle leerdoelen uit het betreffende jaar gehaald hebben.	Leerlingen die de leerdoelen voor het betreffende jaar ruim gehaald hebben en daarmee vooruitlopen.
Welke criteria gebruik je om drie niveaus samen te stellen?	Wanneer de school een opbouw over meerdere jaren hanteert, kan als criterium gelden dat de leerling extra ondersteuning nodig heeft om toch nog op het gewenste niveau te komen.	Wanneer de school een opbouw over meerdere jaren hanteert, kan als criterium gelden dat de leerling 'op schema' ligt voor het betreffende jaar.	Wanneer de school een opbouw over meerdere jaren hanteert, kan als criterium gelden dat de leerling de doelen uit het betreffende jaar al bereikt heeft, en kan werken aan de doelen van het volgende jaar.
Op welke doelen richten de leerlingen zich?	Nadruk ligt in eerste instantie op de vaardigheden waar de leerlingen nog extra in moeten oefenen. Maak hierbij in overleg met de leerling een keus uit de vaardigheden, zodat het aantal doelen overzichtelijk blijft. Leg ter motivatie en oriëntatie, ook de relatie met de vaardigheden die van belang zijn in de verschillende sectoren, bij vervolgopleidingen of werk.	De leerlingen oefenen de vaardigheden die ze nog onvoldoende beheersen. Maak hierbij in overleg met de leerling een keus uit de vaardigheden, zodat het aantal doelen overzichtelijk blijft. Leg ter motivatie en oriëntatie, ook de relatie met de vaardigheden die van belang zijn in de verschillende sectoren, bij vervolgopleidingen of werk.	De leerlingen oefenen de vaardigheden waar ze zich alvast extra in willen ontwikkelen. Maak hierbij in overleg met de leerling een keus uit de vaardigheden, zodat het aantal doelen overzichtelijk blijft. Afhankelijk van de vaardigheid, krijgen leerlingen extra complexe opdrachten, maar ook is het mogelijk dat leerlingen zelf leerdoelen formuleren die aansluiten bij eigen interesses (bijvoorbeeld ter

			oriëntatie op sectoren of vervolgopleidingen).
Welk aanbod krijgen de leerlingen?	De basisstof met extra begeleiding, in de vorm van <ul style="list-style-type: none"> - extra instructie; - extra sturende opdrachten; - vaker (reflectieve) voortgangsbesprekingen met de begeleider; - dezelfde stof op een andere manier aangeboden krijgen; - begeleiding of instructie door een leerling uit de verrijkende route 	De basisstof, met wellicht op een enkel punt extra uitdagingen (zie de verrijkende route)	Op enkele terreinen kunnen de leerlingen extra uitgedaagd worden. Maak per project, en afhankelijk van het doel, een keuze uit de volgende opties: <ul style="list-style-type: none"> - Keuzevrijheid in inhoud - Meer ruimte voor het maken van een eigen planning - Mogelijkheid om opdrachten buiten school uit te voeren - Betrekken van externen (bijvoorbeeld uit het bedrijfsleven) bij de beoordeling - Een complexere probleemstelling - Begeleiding van leerlingen uit de intensiverende route
Welke begeleiding krijgen de leerlingen?	De begeleiding richt zich met name op reflectie op de vaardigheden die de leerling nog het meeste moet oefenen. Er worden vaste momenten ingepland voor begeleiding, en ook tussentijds stuurt de begeleider bij wanneer dat nodig is. <p>Daarnaast wordt in de begeleiding ook aandacht besteed aan het onderhouden van de reeds ontwikkelde vaardigheden.</p>	De begeleiding richt zich met name op reflectie op de vaardigheden die de leerling nog het meeste moet oefenen. Begeleiding vindt plaats op initiatief van de begeleider of op initiatief van de leerlingen. <p>Daarnaast wordt in de begeleiding ook aandacht besteed aan het onderhouden van de reeds ontwikkelde vaardigheden.</p>	De begeleiding richt zich met name op reflectie op de vaardigheden die de leerling alvast verder wil ontwikkelen. De begeleiding is minder intensief, en vindt meer plaats op initiatief van de leerling. <p>Daarnaast wordt in de begeleiding ook aandacht besteed aan het onderhouden van de reeds ontwikkelde vaardigheden.</p>

Hoe worden de leerlingen gegroepeerd?	<p>Voordelen van heterogene groepen:</p> <ul style="list-style-type: none">- Denk hierbij aan het groeperen van leerlingen per vaardigheid die zij moeten oefenen, onafhankelijk van de leerroute. De begeleiding kan zich dan specifiek richten op deze vaardigheid, en leerlingen kunnen leren van elkaar. <p>Voordelen van homogene groepen:</p> <ul style="list-style-type: none">- De leerlingen uit de intensiverende route kunnen als groep extra begeleiding ontvangen.	<p>Voordelen van heterogene groepen:</p> <ul style="list-style-type: none">- Denk hierbij aan het groeperen van leerlingen per vaardigheid die zij moeten oefenen, onafhankelijk van de leerroute. De begeleiding kan zich dan specifiek richten op deze vaardigheid, en leerlingen kunnen leren van elkaar.	<p>Voordelen van heterogene groepen:</p> <p>Denk hierbij aan het groeperen van leerlingen per vaardigheid die zij willen oefenen, onafhankelijk van de leerroute.</p> <ul style="list-style-type: none">- De begeleiding kan zich dan specifiek richten op deze vaardigheid, en leerlingen kunnen leren van elkaar.- Leerlingen uit de verrijkende route kunnen leerlingen uit de intensiverende route begeleiden. <p>Voordelen van homogene groepen:</p> <ul style="list-style-type: none">- Er kunnen extra eisen gesteld worden aan de leerlingen uit de verrijkende route als groep. De leerlingen kunnen zodoende als groep extra uitgedaagd worden.
Hoe worden de leerlingen beoordeeld?	De leerlingen worden beoordeeld op basis van het niveau dat in het betreffende jaar van de leerlingen verwacht wordt.	De leerlingen worden beoordeeld op basis van het niveau dat in het betreffende jaar van de leerlingen verwacht wordt.	De leerlingen worden beoordeeld op basis van het niveau dat in het betreffende jaar van de leerlingen verwacht wordt, met benoeming van de extra prestaties.
Opbouw van de les (klassenmanagement)	Start met gezamenlijke instructie. Daarna verlengde instructie. Vervolgens gaan de leerling enige tijd zelf aan de slag voordat zij weer om begeleiding kunnen vragen of	Start met gezamenlijke instructie. Vervolgens gaan de leerling enige tijd zelf aan de slag voordat zij weer om begeleiding kunnen vragen.	Direct zelf aan de slag. Na de gezamenlijke instructie aan de andere twee groepen peilt de begeleider of er behoefte is aan instructie of feedback. Verdere begeleiding

	voordat de begeleider zelf langsloopt.		op initiatief van de leerlingen.
--	--	--	----------------------------------

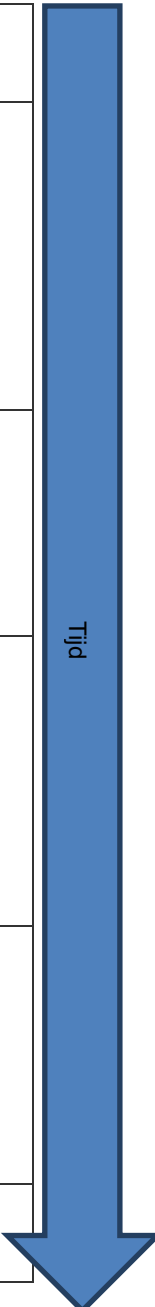

Organisatiemodellen

Model 1: Start met gezamenlijke instructie, daarna verlengde instructie

In onderstaand model doen alle leerlingen aan het begin van de les mee met de instructie, en geeft de leraar vervolgens verlengde instructie aan een kleine groep.

Gezamenlijke start van de projectles	
Instructie en begeleidde inoefening met de hele klas (<i>klassikaal voordoen</i>): <ul style="list-style-type: none">• <i>Terugblik</i>: Blik terug op het vorige project of de vorige projectles.• <i>Doel en lesopbouw</i>: Geef het projectdoel in maximaal drie korte zinnen, en beschrijf de lesopbouw.• <i>Instructie</i>: Behandel, indien nodig, leerstof kort en krachtig en gebruik voorbeelden en kleine stappen.	
Verlengde instructie en begeleid oefenen in kleine groep leerlingen die daar behoefte aan hebben (<i>zullen vooral leerlingen uit de intensiverende route zijn</i>).	Zelfstandige verwerking, in groepjes of individueel (<i>zullen vooral leerlingen uit de basis en verrijkende route zijn</i>)
Zelfstandige verwerking, in groepjes of individueel, aan leerlingen die verlengde instructie hebben gehad.	Feedbackronde door leraar aan leerlingen die na de klassikale instructie zelfstandig hebben gewerkt. <i>Resultaat</i> : Controleer of het project naar wens verloopt.
Feedback door leraar aan leerlingen die verlengde instructie hebben gehad. <i>Resultaat</i> : Controleer of het project naar wens verloopt.	Leerlingen die na de klassikale instructie zelfstandig hebben gewerkt en leerlingen die vanaf de start van de les zelfstandig werken, werken verder aan het project.
Gezamenlijke afsluiting	

Model 2: Direct zelfstandig aan de slag

In onderstaand model gaan leerlingen uit de verrijkender route en wellicht enkele leerlingen uit de basisroute direct zelfstandig aan het werk, deze leerlingen doen niet mee met de instructie. Ze hebben eventueel voorinstructie gehad via het principe 'flipping the classroom', waarbij de leraar de instructie als video heeft opgenomen en beschikbaar stelt via de elektronische leeromgeving of YouTube.

Het grootste deel van de groep (leerlingen uit de intensiverende en basisroute) volgt de instructie van de leraar en gaat dan aan de slag met de zelfstandige verwerking. De leraar geeft verlengde instructie aan een kleine groep.

Gezamenlijke start van de les		Zelfstandige verwerking, in groepjes of individueel, door leerlingen die geen klassikale instructie nodig hebben (<i>vaak leerlingen uit de verrijkende route</i>). Leerlingen hebben eventueel voorinstructie gehad middels 'flipping the classroom'.
Instructie en begeleidde inoefening aan de meeste leerlingen (<i>klassikaal voordoen</i>): <ul style="list-style-type: none"> • <i>Terugblik</i>: Blik terug op het vorige project of de vorige projectles. • <i>Doel en lesopbouw</i>: Geef het projectdoel in maximaal drie korte zinnen, en beschrijf de lesopbouw. • <i>Instructie</i>: Behandel, indien nodig, leerstof kort en krachtig en gebruik voorbeelden en kleine stappen. 		
Verlengde instructie aan, en begeleid oefenen met leerlingen dit dat na de klassikale instructie nog nodig hebben.	Zelfstandige verwerking, in groepjes of individueel, door leerlingen die na de klassikale instructie verder kunnen.	
Zelfstandige verwerking, in groepjes of individueel, door leerlingen die verlengde instructie hebben gehad.	Feedbackronde door de leraar aan leerlingen die: <ul style="list-style-type: none"> • vanaf de start van de les zelfstandig werken • na de klassikale instructie zelfstandig zijn gaan werken <i>Resultaat</i> : Controleer of het project naar wens verloopt.	
Feedback door leraar aan leerlingen die verlengde instructie hebben gehad. <i>Resultaat</i> : Controleer of het project naar wens verloopt.	Leerlingen die na de klassikale instructie zelfstandig hebben gewerkt en leerlingen die vanaf de start van de les zelfstandig werken, werken verder aan het project.	
Gezamenlijk afsluiting		

Tijd

Model 3: Gezamenlijke instructie, daarna zelfstandig aan de slag

Onderstaand model verschilt qua opzet met de modellen 1 en 2. In dit model is geen sprake van het opsplitsen van leerlingen, vandaar dat er ook maar één kolom is. In dit model daarentegen, worden suggesties voor werkvormen gedaan om de verschillen tussen leerlingen in een les te organiseren en werkbaar te houden.

Gezamenlijke start van de les
Instructie en begeleide inoefening met de hele klas (<i>klassikaal voordoen</i>): <ul style="list-style-type: none">• <i>Terugblik</i>: Blik terug op het vorige project of de vorige projectles.• <i>Doel en lesopbouw</i>: Geef het projectdoel in maximaal drie korte zinnen, en beschrijf de lesopbouw.• <i>Instructie</i>: Behandel, indien nodig, leerstof kort en krachtig en gebruik voorbeelden en kleine stappen.
Zelfstandige verwerking Drie bekende activerende werkvormen helpen om de verschillen tussen leerlingen in een les effectief en organiseerbaar te maken (<i>samen doen</i>): <ul style="list-style-type: none">• <i>Denken-delen-uitwisselen</i>: laat leerlingen in tweetallen het antwoord op een vraag bedenken (10 seconden) en vraag een willekeurige leerling het antwoord• <i>Check-in-duo's</i>: laat leerlingen in tweetallen de antwoorden controleren, en behandel alleen de vragen waarover de meeste tweetallen het niet eens kunnen worden• <i>Expertwerkvorm</i>: maak leerlingen expert in een deel van een (grotere) opdracht, elke leerling helpt vervolgens als expert andere leerlingen, maar krijgt zelf ook uitleg van andere experts. <p>Maak gebruik van de verschillen tussen leerlingen door tafelgroepen. Dat kan op twee manieren:</p> <ul style="list-style-type: none">• <i>homogene groepen</i>, dus drie- of viertallen op hetzelfde niveau (<i>peer learning</i>)• <i>heterogene groepen</i>, dus drie- of viertallen op verschillend niveau (<i>peer tutoring</i>) <p>Bij groepswork hebben leraren vaak het gevoel tijd en handen tekort te komen. Dat kan verholpen worden door uitgestelde aandacht, een stoplichtsysteem (rood = geen vragen aan leraar en individueel werken, oranje= geen vragen aan leraar, wel overleggen met leerling, groen = vragen stellen aan leraar) of tafelmokjes (? = vraag, rood = ik wil stilte, groen = ik wil overleggen).</p> <p>Een andere manier - die differentiatie stimuleert - is het aanwijzen van sterkere leerlingen als lesassistent. Leerlingen begrijpen elkaar soms beter dan dat zij een leraar begrijpen.</p>
Feedbackronde door de leraar <i>Resultaat</i> : Controleer of het project naar wens verloopt.
Gezamenlijke afsluiting

Tijd

